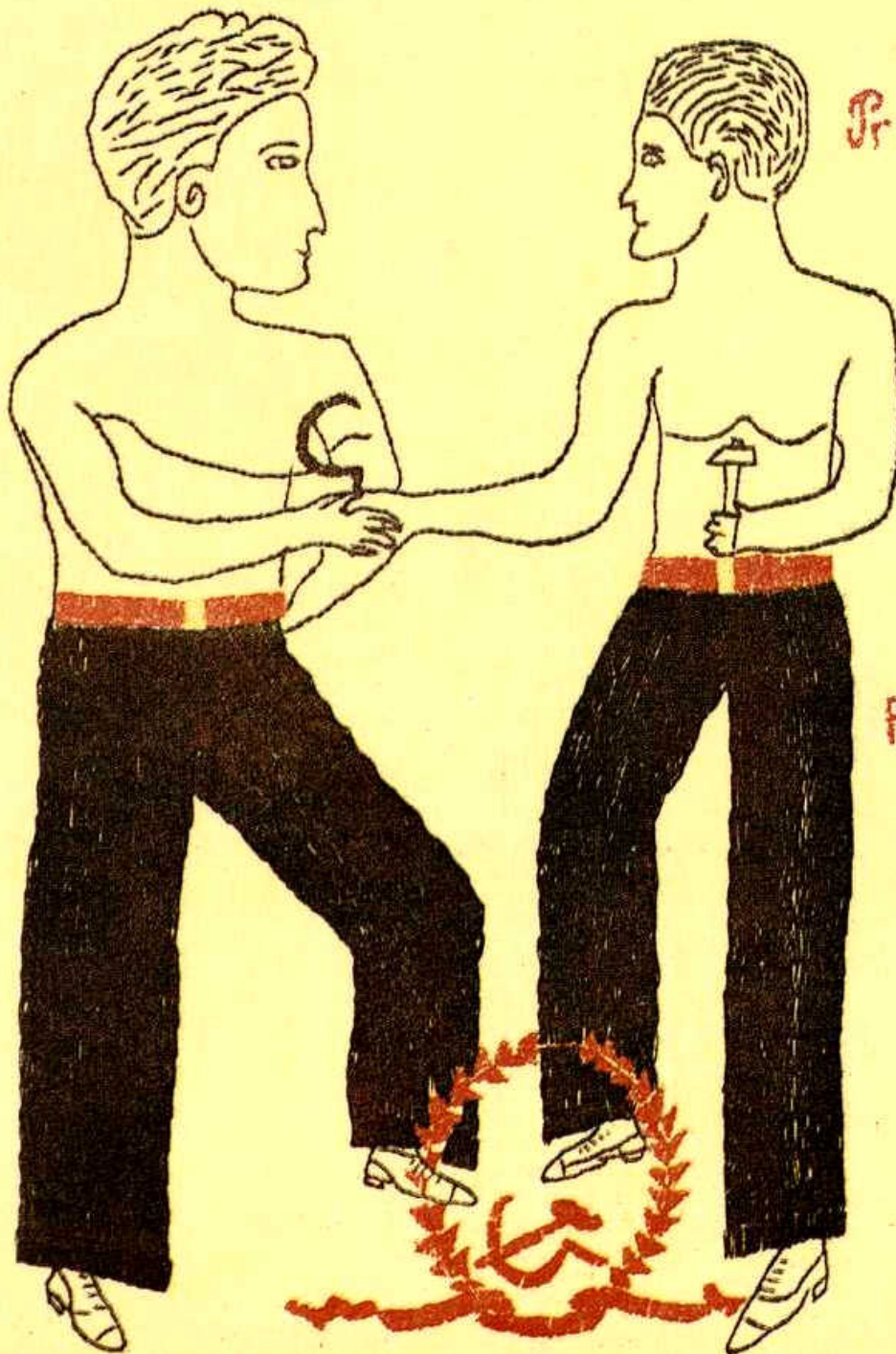

slovenský národopis

4 | 25

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1977

Proletari celého
sveta,

Spojte sa!

Rovnosť,

dvornost,

sloboda

Braterstvo!

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.ceeol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

ŠTÚDIE

- Božena Filová: Socialistická spoločnosť a národopisná veda 531
Milan Leščák: Sovietska folkloristika a rozvíjanie marxistickej teórie folklóru 539
Emília Horváthová: K perspektívam interdisciplinárnej spolupráce etnografie a archeológie 553

DISKUSIA GLOSÝ

- K nedožitej šesťdesiatke Andreja Melicherčíka
Božena Filová: Úloha prof. Andreja Melicherčíka pri formovaní marxistickej etnografie a folkloristiky v ČSSR 565
Ján Michálek: Význam diela Andreja Melicherčíka pre rozvoj marxistickej etnografie a folkloristiky 567
Milan Leščák: „Teória národopisu“ a jej miesto v rozvoji vedeckého myslenia v slovenskej etnografii a folkloristike . 579
Lubica Droppová - Markovičová: Štúdium piesní a problematika spevného repertoáru v prácach Andreja Melicherčíka 583
Soňa Burlasová: Funkčné a vývinové chápanie piesne v rámci Melicherčíkovho štúdia odbojového folklóru 587
Svetozár Švehlák: Štúdium zbojníctva ako jedno z hlavných pracovných zameraní A. Melicherčíka 591
Daniel Luther: Andrej Melicherčík a historiografia slovenskej folkloristiky . . 595
Soňa Kováčevičová: Význam diela Andreja Melicherčíka pre etnografiu . . 599

ROZHLADY

- Životné jubileum PhDr. Sone Burlasovej, CSc. (Milan Leščák) 609
K padesátinám doc. dr. Bohuslava Beneše (Oldřich Sirovátka) 611
Konferencia Etnografia a antifasizmus (Ján Michálek) 613
O súčasnej dedine integrovane (Adam Pranda) 614
Rokovanie etnografov a archeológov o interdisciplinárnej spolupráci (Ján Botík) 617
Seminár o ľudovom výtvarnom umení (Katarína Čierna-Schreiberová) 620
Zasadnutie redakčnej rady Etnografického atlasu Slovenska (Peter Slavkovský) 622

RECENZIE A REFERÁTY

BIBLIOGRAFIA

- Milada Kubová: Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za rok 1975 651
Obsah 25. ročníka (1977) 671

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

- Боженa Филова: Социалистическое общество и этнографическая наука 531
Милан Лешчак: Советская фольклористика и развитие марксистской теории фольклора 539
Эмилия Хорватова: К перспективам интердисциплинарного сотрудничества этнографии и археологии 553

ДИСКУССИЯ, АННОТАЦИИ

- К недожитому шестидесятилетию Андрея Мелихерчика
Боженa Филова: Роль проф. Андрея Мелихерчика в формировании марксистской этнографии и фольклористики в ЧССР . 565
Ян Михалек: Значение работ Андрея Мелихерчика для развития марксистской этнографии и фольклористики 567
Милан Лешчак: «Теория этнографии» и ее место в развитии научного мышления в словацкой этнографии и фольклористике 579
Любица Дроппова-Марковичова: Изучение песен и проблематика песенного репертуара в работах Андрея Мелихерчика 583
Соня Бурласова: Функциональное и эволюционное понятие песни в рамках изучения Мелихерчиком фольклора, связанного с движением сопротивления . 587
Светозар Швельак: Изучение разбойничьей традиции как одно из главных направлений работы А. Мелихерчика . . 591
Даниел Лутер: Андрей Мелихерчик и историография словацкой фольклористики 595
Соня Ковачевичова: Значение трудов Андрея Мелихерчика для этнографии . . 599

ОБЗОРЫ

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

БИБЛИОГРАФИЯ

- Миллада Кубова: Библиография словацкой этнографии и фольклористики за 1975 г. 651

Na 1. strane obálky: Detail textilnej nástenky z Lučatína, okr. Ban. Bystrica, 1930. Nápis: Proletári celého sveta, spojte sa! Rovnosť, Svornosť, Sloboda. Ústredný motív predstavuje družbu robotníka s roľníkom; po okrajoch portréty revolucionárov.

Auf der Vorderseite des Umschlages: Detail der Textilwandzeitung aus Lučatín, Bezirk Banská Bystrica, 1930. Aufschrift: Proletarier aller Länder der Welt vereinigt euch! Gleichheit, Einigkeit, Freiheit. Das Zentralmotiv stellt Freundschaft des Arbeiters mit dem Landwirt dar;

SOCIALISTICKÁ SPOLOČNOSŤ A NÁRODOPISNÁ VEDA

BOŽENA FILOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Dejiny ľudstva poznajú revolúcie, ktoré významne zasiahli do života národov, do ich spoločenského a kultúrneho vývoja. Veľká októbrová socialistická revolúcia sa od nich líši zásadne svojou podstatou a historickým významom. Ako zákonitý výsledok spoločenského vývoja a triednych zápasov proti kapitalizmu a útlaku od základu zmenila a revolučne zhumanizovala vývoj všetkého ľudstva. Jej víťazstvom po prvý raz v dejinách získava robotnícka trieda ako rozhodujúca zložka pracujúcich mäs na základe poznania objektívnych zákonov spoločenského vývoja možnosť vplývať na svoj osud a tým i uvedomele regulovať podmienky hospodárskej, spoločenskej a individuálnej existencie národa i každého člena socialistickej spoločnosti.

Vznik a rozvoj revolučného hnutia pod vedením Komunistickej strany Československa u nás a jeho historické víťazstvo v boji proti buržoázii, fašizmu a napokon pri budovaní socialistickej spoločnosti v Československu sú nerozlučnou súčasťou procesu začatého Veľkou októbrovou socialistickou revolúciou v Rusku, ktorý sa po druhej svetovej vojne rozvinul do vzniku a upevnenia svetovej socialistickej sústavy. Tento proces je reprezentovaný víťazstvom ľudskej práce, jej pozdvihnutím na najčestnejšie miesto v živote spoločnosti a v dôsledku toho vyzdvihnutím najširších mäs pracu-

júceho ľudu do postavenia uvedomelého, aktívneho tvorcu nového života.

Sila pracujúceho ľudu ako pretvárateľa dejín neprejavila sa naraz. Narastala a overovala sa v skúsenostiach, vytvárajúc takto vnútorné predpoklady na vybudovanie a usporiadanie spoločnosti spravodlivej a žičlivej práve základným zložkám národného spoločenstva — pracujúcemu ľudu. Vyhľadávanie ideovej hodnoty v jednotlivých prejavoch kultúry ľudu v minulosti je obzvlášť dôležité pre to historické obdobie, v ktorom sa zo živelného hnutia pracujúcich za svoje práva zrodilo hnutie organizované, založené na marxisticko-leninskom vedeckom svetonázore po založení Komunistickej strany. Je to obdobie triedne diferencovanej spoločnosti kapitalizmu, ktoré i v kultúre ľudu vytvára dva prúdy, zodpovedajúce dvom protikladným zložkám vtedajšej spoločnosti, ich odlišným potrebám a cieľom. V živote a kultúre ľudu sa v tomto období vyhraňujú pokrokové zložky, ktoré sa postupne oddeľujú od tých prvkov jeho kultúry, ktoré sa pod vplyvom buržoáznej kultúry či spomalením vlastného vývinu stávajú brzdou ďalšieho vývojového procesu a dostávajú sa do rozporu s požiadavkami pracujúceho človeka. Sledovať progresívne prejavy minulého života ľudu znamená pre spoločenské vedy odkrývať súčasne tie jeho črty, ktoré

postupne pripravovali pôdu na vytváranie triedneho povedomia. A boli to i progresívne zložky ľudovej kultúry, ktoré okrem iných faktorov napomáhali pracujúcemu ľudu uskutočniť revolučný zvrät, výsledkom ktorého bolo odstránenie vykorisťovania, ako nevyhnutného predpokladu pre vybudovanie socializmu a komunizmu.

Dnešné socialistické Československo sa za historicky krátke obdobie od roku 1945, najmä od februára 1948 stalo moderným štátom, s vyspelým priemyslom a poľnohospodárstvom a ustavične stúpajúcou hmotou a vzdelanostno-kultúrnou úrovňou ľudu. Budovanie rozvinutej socialistickej spoločnosti je však rozvíjaním historického zmyslu Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie aj v ďalších oblastiach života spoločnosti: v kvalitatívnej premene všetkých spoločenských a ľudských vzťahov, v prekonávaní antagonistických príčin rozdielov v spoločenskom postavení tried a vrstiev a v ich postupnom zblížovaní, v odstraňovaní rozdielov medzi fyzickou a duševnou prácou, v odstraňovaní rozdielov medzi mestom a dedinou, v zblížovaní národov a národností, vo vytváraní objektívnych predpokladov pre všestranný harmonický vývoj ľudskej osobnosti, v premene pracujúcich vrstiev národa v reálny subjekt dejinného procesu vo všetkých oblastiach spoločenského života.

Národopisná veda už od svojho vzniku, orientujúc sa na získavanie poznatkov o spôsobe života a kultúre najširších ľudových vrstiev daných etnických a kultúrnych spoločenstiev, je vlastne vednou disciplínou politického charakteru a významu. Môže však pôsobiť progresívne i regresívne. Z doterajších dejín národopisnej vedy vyplynul poznatok, že bola schopná obhájiť svoju progresívnu spoločenskú opodstatnenosť len vtedy, keď vedela plniť a reagovať na konkrétne potreby spoločnosti, ktorej bola produktom, keď nebola iba registrátorom daného stavu, ale svojimi poznatkami pozi-

tívne ovplyvňovala tendencie vývoja. Pri zrode národopisnej vedy, v našich podmienkach v období konštituovania buržoázneho národa, svojimi vedeckými cieľmi — objavovaním a obranou prvkov etnicity v kultúre a spôsobe života najširších pracujúcich mas nášho ľudu — bola pomocníkom v hnutí za dosiahnutie národnej svojprávnosti. Bola teda vytvorená pre konkrétne potreby v konkrétnej situácii. Len čo však prestala vidieť meniacu sa situáciu svojho objektu, už novú a odlišnú od predchádzajúcej situácie, dostávala sa do izolácie a upadala i jej opodstatnenosť a úloha v pokroku spoločnosti. Prejavilo sa to u nás najmä v období predmníchovskej ČSR a tzv. slovenského štátu, keď národopisná veda neskúmala ľud ako kategóriu triedne diferencovanú — hoci už vtedy sa táto diferenciácia markantne prejavovala nielen v ekonomickom postavení jednotlivých zložiek národa, ale aj v spôsobe ich života, v triednych požiadavkách a zápasoch, vzdelaní a kultúre — ale ako jednu historicky nemennú masu, bez vnútorných protirečení a vývojových zmien. Pod pojmom ľud chápala iba roľnícke vrstvy, teda konzervatívnejšie vrstvy dedinského prostredia a to ako jednotu, nevšímala si — i keď na Slovensku v dôsledku jeho vývoja menej početnejšiu, no najprogresívnejšiu vrstvu ľudu — robotnícku triedu. Výsledky takéhoto výskumu potom ukazovali vnútornú jednotu dedinského prostredia v čase, keď už bolo toto prostredie podstatne diferencované, a to nielen vo svojich triednych záujmoch, ale i v názoroch a v spôsobe života. Výsledky takto orientovaných výskumov, v ktorých sa nesledovala cesta historického vývinu javov ľudovej kultúry v jej protirečivosti a rozmanitosti, nevyhnutne nadobúdali charakter opisnosti a pozitivistickej nezainteresovanosti. Pretože poskytovali skreslený a neúplný obraz o živote ľudu, stávali sa samoúčelnými a pre rozvoj spoločnosti nepotrebnými. Zamiera-

ním sa na popisovanie idylickosti tradícií, ignorovaním prehlbujúcej sa triednej diferenciácie spôsobu života a kultúry slovenského vidieka aj národopisná veda objektívne pomáhala vládnúcim vrstvám zakonzervovávať zaostalosť slovenského ľudu a ľudové tradície — najmä na sklonku tridsiatych rokov a počas tzv. slovenského štátu — zneužívať na brzdenie pokroku. Nevšimala si vytváranie a upevňovanie sa nových prvkov ľudovej kultúry v priemyselných centrách, sústreďujúcich revolučný proletariát. Bolo len málo jednotlivcov, ktorí sledovali rozvoj národopisnej vedy v Sovietskom zväze, jej zameriavanie sa na novú problematiku socialistickej premeny života národov a národností tejto krajiny, no títo svoje poznatky v danom zameraní spoločenských vied nemohli širšie uplatniť.

Socialistická revolúcia od základu zmenila postavenie a tým aj spôsob života najširších ľudových mas, teda hlavného objektu bádania našej vednej disciplíny. V týchto kvalitatívnych zmenách, na zásadách marxisticko-leninského učenia o ľude, jednotlivých jeho vrstvách sa mohla v plnej šírke rozvinúť aj národopisná veda. Prestala byť registrátorom spôsobu života a kultúry v minulosti, začala pripravovať vedecké práce takého teoretickometodologického ako aj materiálového zamerania, ktoré môžu už aj aktívne pôsobiť na vytváranie nového štýlu života širokých vrstiev, ich návykov, na vytváranie nových medziľudských vzťahov, na odstraňovanie národnostného a sociálneho antagonizmu.

Závažné zmeny v náplni pojmu ľud sú v socialistickej vede vyjadrené aj v novom metodologickom prístupe pri skúmaní jeho tradícií, kultúry a spôsobu života. V procese socialistickej prestavby spoločnosti rušia sa základné príčiny, hospodársky i sociálne rozdeľujúce jednotlivé triedy a vrstvy spoločnosti. Pôvodné antagonistické rozpory medzi ľudom a vládnúcou triedou, ako aj zaná-

šanie antagonistických rozporov medzi jednotlivé vrstvy pracujúceho ľudu sa v tomto procese strácajú, až úplne miznú. Spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov socialistickú spoločnosť nerozdeľuje, ale spája, vytvára jej spoločný hospodársky a morálny základ. Ešte existujúce rozdielnosti života a kultúrnej vyspelosti členov našej spoločnosti, majúce svoj základ predovšetkým v dožívaní prežitkov starej spoločnosti, už nestačia ovplyvniť vytváranie takýchto samostatných črt v životnom štýle jednotlivých skupín. Tieto v novom ovzduší spoločenských vzťahov našej spoločnosti, nenachádzajúc pre seba dostatočnú živnú pôdu postupne upadajú a zanikajú. To všetko vytvára predpoklady pre nový charakter a zvyšovanie kultúrnosti socialistickeho človeka, bez rozdielu jeho pracovného, či spoločenského zaradenia. No kým hospodárske a sociálne zrovnoprávnenie prebieha pomerne rýchle, proces utvárania nových návykov v spôsobe života je pomalší. Poskytuje však veľmi zaujímavý materiál na sledovanie rozličných ciest, akými sa z tradičného spôsobu života vytvárajú a formujú nové návyky, zodpovedajúce súčasnému hospodárskemu a sociálnemu postaveniu pracujúceho človeka a jeho uplatnenia sa v spoločenskom živote. Hoci tento proces u nás prebieha v jednotlivých geografických oblastiach a v rôznych spoločenských vrstvách na základe rovnakých kvalitatívnych hospodárskych a sociálnych zmien v podstate rovnako, predsa v každej z nich nadobúda určité zvláštne črty. Zvláštnymi sú najmä cesty, akými sa odstraňujú staré, úzke lokálne spôsoby a návyky a vžívajú sa spôsoby nové, nadobúdajúce nielen celonárodný, ale i širší charakter, čerpajúci z pokroku celého ľudstva, zvláštnymi sú vnútorné mechanizmy života tradícií, ich progresívnych, ale i regresívnych častí.

Oprávnenosť existencie národopisnej vedy bola teda vždy závislá od toho, nakoľko bola spojená s osudom svojho

objektu — ľudu — nakoľko jeho tradície a život pohotovo a pravdivo zaznamenávala, či pri tom neupadla do strnulosti, statickosti, jednostranného zahľadenia sa do minulosti, nakoľko sa progresívne angažovala. Je to práve objekt nášho výskumu — život a kultúra pracujúcich vrstiev — v ktorom sa stretávajú a tesne prepletajú záujmy národopisnej vedy so záujmami a cieľmi Komunistickej strany, vedúcej a najpokrokovejšej sily našej spoločnosti. Je to organické, pozitívne a pre našu prácu veľmi záväzné spojivo. Najmä v súčasnom období budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti, v období vyrovnávania rozdielov medzi mestom a dedinou, medzi fyzickou a duševnou prácou, vo vytváraní človeka dôstojných podmienok každodenného života širokých pracujúcich vrstiev. Skúmaním minulých i súčasných tradícií kultúry a života nášho ľudu — diferencujúc pritom zdravé, pokrokové, vývojaschopné od dožitého, pre ďalší vývoj nepotrebného a škodlivého — môže naša vedná disciplína poskytovať nezastupiteľnú pomoc pri priamom a konkrétnom usmerňovaní procesu výstavby socializmu v jeho každodennej praxi, pri formovaní harmonického života pracujúcich vrstiev.

Pre etnografov a folkloristov úprimne a oddane sledujúcich objekt svojho výskumu — ľud, poznajúcich pritom dôverne jeho minulé osudy, znamená socialistickej spoločnosti, ktorá si za svoj cieľ postavila všestranné oslobodenie a povznesenie života pracujúceho človeka, aj ich vlastné a reálne existujúce vedecké a občianske zadosťučinenie.

Veľká októbrová socialistickej revolúcia v dejinách našej vednej disciplíny

prvá utvorila kvalitatívne nové možnosti aktívneho uplatnenia poznatkov etnografie a folkloristiky v prospech progresívneho vývoja spoločnosti a jej perspektív. Vytvorila z tejto vedy dôležitý spoločenský nástroj získavania vedeckých poznatkov o sociálnej skutočnosti ľudu, pracujúcich vrstiev spoločnosti — ako objektu i subjektu socialistickej revolúcie — a to pre konkrétne súčasné i budúce ciele tejto spoločnosti.

Národopisná veda socialistickej spoločnosti má preto i svoje kvalitatívne nové poslanie a úlohy a to tak v porovnaní s jej úlohami v minulých, predsocialistických fázach vývoja, ako aj v súvisi so súčasným stavom tejto vednej disciplíny vo svete. V súvislosti s tým má i v systéme celej socialistickej spoločnosti, konkrétne v jej vedeckej sfére, svoje miesto i povinnosti.

Šesťdesiatročné výsledky činnosti sovietskej etnografie a folkloristiky, bohaté a prínosné svojím tematicko-problémovým zameraním, inšpirujúce gnozeologicko-metodologickým prístupom, ako aj výsledky činnosti tejto vednej disciplíny v ostatných socialistických krajinách — v tom už i rozširujúce sa možnosti ich uplatnenia pre prax socializmu — stali sa jedným z mnohých významných konkrétnych pozitív, ktorými Veľká októbrová socialistickej revolúcia a socialistickej spoločenskej systém obohatili celé ľudstvo v jeho poznávacom úsilí. Zapojením vedeckých výskumov socialistickej etnografie a folkloristiky na konkrétne problémy dnešného sveta poukázala táto súčasne i na význam vedy vôbec, ako pretvárajúcej sily v ďalšej ceste celého ľudstva k progresívnej humannej budúcnosti.

Резюме

История человечества знает революции, оказавшие значительное влияние на судьбы народов, на их общественное и культурное развитие. Великая Октябрьская социалистическая революция принципиально отличается от них по своей сущности и историческому значению. Она, как закономерный результат общественного развития и классовой борьбы против капитализма и угнетения, коренным образом изменила развитие всего человечества в духе революционного гуманизма. В результате ее победы впервые в истории человечества рабочий класс, которому принадлежит решающая роль среди трудящихся масс, на основании познания объективных законов общественного развития получает возможность оказывать влияние на свою судьбу и, таким образом, сознательно регулировать условия экономического, общественного и индивидуального существования народа и каждого отдельного члена социалистического общества.

Возникновение и развитие революционного движения под руководством Коммунистической партии Чехословакии и его историческая победа в борьбе с буржуазией, с фашизмом и, наконец, в строительстве социалистического общества в Чехословакии — это неразрывные элементы процесса, начало которому было положено Великой Октябрьской социалистической революцией в России и который после второй мировой войны получил дальнейшее развитие в возникновении и укреплении мировой социалистической системы. Этот процесс представлен победой человеческого труда, занимающего самое почетное место в жизни общества, и, вследствие этого, поднятием наиболее широких масс трудящихся до положения сознательного активного творца новой жизни.

Сила трудового народа как преобразователя истории проявилась не сразу. Она росла и проверялась опытом, создавая таким образом внутренние предпосылки для построения и организации справедливого общества, ставящего в благоприятные условия именно основной элемент национальной общности — трудящихся. Изучать прогрессивные явления прошлой жизни народа — это означает для общественных наук вообще раскрывать одновременно те его черты, которые постепенно подготавливали почву для формирования классового подсознания. К ним относятся и прогрессивные элементы народной культуры, которые, наряду с другими факторами, помогали трудовому народу осуществлять революционный переворот, в результате которого была ликвидирована эксплуатация, что является необходимой предпосылкой для построения социализма и коммунизма.

Сегодняшняя социалистическая Чехословакия в исторически короткий промежуток времени — с 1945 года и особенно с февраля 1948 года — превратилась в современное государство с развитой промышленностью и сельским хозяйством, с непрерывно повышающимся материальным, культурным и образовательным уровнем народа. Однако построение развитого социалистического общества является развитием исторического смысла Великой Октябрьской социалистической революции и в других областях жизни общества: в качественном изменении всех общественных и человеческих отношений, в преодолении антагонистических различий в положении классов и слоев и в их постепенном сближении, в устранении различий между городом и деревней, в сближении наций и народностей, в создании объективных предпосылок для всестороннего гармоничного развития личности человека, в превращении трудовых слоев народа в реальный субъект исторического процесса во всех областях общественной жизни.

Этнографическая наука уже с момента своего возникновения, ориентируясь на приобретение сведений о быте и культуре самых широких слоев народа данной этнической и культурной общности, является научной дисциплиной важного политического характера и значения. Однако ее воздействие может быть как прогрессивным, так и регрессивным. Предыдущая история этнографической науки свидетельствует о том, что она была способна доказать свою прогрессивную общественную обоснованность лишь тогда, когда смогла реагировать на конкретные нужды общества, продуктом которого она была, и удовлетворять эти нужды, когда она была не просто регистратором данного состояния, а положительно воздействовала на тенденции развития, опираясь на свои накопленные сведения.

После конкретного разбора методологической ориентации этнографической науки в Словакии в периоды, предшествующие социализму, автор констатирует, что социалистическая революция в корне изменила положение, а вследствие этого и быт широких народных масс, то есть главного объекта изучения нашей научной дисциплины. В результате этих качественных изменений, на принципах марксистско-ленинского учения о народе, отдельных его слоях в полном объеме могла развиваться и этнографическая наука. Она перестала быть регистратором быта и культуры в прошлом, начала подготавливать научные работы такой теоретической, методологической, а также и материальной направленности, которые могут уже и активно воздействовать на формирование нового быта широких слоев народа, их

обычаев, взаимоотношений людей, на ликвидацию национального и социального антагонизма.

Обоснованность существования этнографической науки всегда зависела от того, насколько она была связана с судьбами объекта своего изучения — народа, насколько оперативно и правдиво она регистрировала его традиции и жизнь, от того, насколько ей удалось избежать косности, статичности, односторонности взглядов на прошлое, насколько прогрессивно она участвовала в этой жизни. Именно в объекте нашего исследования — в жизни и культуре трудящихся — встречаются и тесно переплетаются интересы этнографической науки с интересами и целями коммунистической партии, руководящей и наиболее прогрессивной силы нашего общества. Это органическая положительная и очень важная связь для нашей работы. Особенно в настоящее время, в период строительства развитого социалистического общества, в период выравнивания различий между городом и деревней, между физическим и умственным трудом, в период формирования достойных человека условий повседневной жизни широких слоев трудящихся, отношений между людьми. Изучая прошлые и современные традиции культуры и быта нашего народа, дифференцируя при этом зоркое, прогрессивное, способное к дальнейшему развитию от отживающего, ненужного и вредного для дальнейшего развития, наша научная дисциплина может оказывать неоценимую помощь непосредственному и конкретному направлению процесса строительства социализма в его повседневной практике, формированию нового, культурного, социалистического человека.

Для этнографов и фольклористов, знающих прошлые судьбы объекта своего изучения — народа и проявляющих интерес к его будущему, социалистическое общество, поставившее своей целью всестороннее освобождение и улучшение жизни трудового человека, означает собственное научное и гражданское удовлетворение.

Великая Октябрьская социалистическая революция впервые в истории этой дисциплины создала качественно новые возможности для активного использования данных этнографии и фольклористики в интересах социалистического общества и его перспектив. Она сделала из этой науки важный общественный инструмент получения научных сведений о социальной действительности народа, трудящихся масс общества — как объекта и субъекта социалистической революции — как для конкретных современных, так и для будущих целей этого общества.

Этнографическая наука социалистического общества поэтому играет качественно новую роль и выполняет качественно новые задачи как по сравнению с задачами, стоящими перед ней в прошлые, предшествующие социализму фазы развития, так и по сравнению с современным состоянием этой научной дисциплины в мире. Поэтому ей принадлежит прочное место и обязанность в системе всего социалистического общества.

Результаты 60 летней деятельности советской этнографии и фольклористики, богатые по своей тематико-проблемной направленности, вдохновляющие гносеологической и методологической позицией (подходом), а также и результаты этой науки в остальных социалистических странах, включая и расширяющиеся возможности для их применения в практике социализма, стали одним из многочисленных и важных конкретных положительных вкладов, которыми Великая Октябрьская социалистическая революция и социалистический общественный строй обогатили человечество в его стремлении к познанию.

Переключение научных исследований социалистической этнографии и фольклористики на конкретные проблемы современного мира продемонстрировало (на собственном примере) и значение науки как преобразующей силы на последующем пути всего человечества к прогрессивному и гуманному будущему.

SOZIALISTISCHE GESELLSCHAFT UND ETHNOGRAPHISCHE WISSENSCHAFT

Zusammenfassung

Die Geschichte der Menschheit kennt Revolutionen, die in das Leben der Völker, in ihre gesellschaftliche und kulturelle Entwicklung bedeutungsvoll eingriffen. Die Grosse Sozialistische Oktoberrevolution unterscheidet sich grundsätzlich von diesen durch ihr Wesen und durch ihre historische Bedeutung. Als gesetzmässiges Ergebnis der gesellschaftlichen Entwicklung und der Klassenkämpfe gegen den Kapitalismus und die Unterdrückung

veränderte und humanisierte sie auf revolutionäre Weise die Entwicklung der ganzen Menschheit. Durch ihren Sieg gewinnt zum ersten Mal in der Geschichte die Arbeiterklasse als entscheidende Komponente der werktätigen Massen aufgrund der Erkenntnis der objektiven Gesetze der gesellschaftlichen Entwicklung die Möglichkeit, auf ihr Schicksal einen Einfluss auszuüben und damit die Bedingungen der wirtschaftlichen, gesellschaftli-

chen und individuellen Existenz des Volkes sowie auch eines jeden Mitgliedes der sozialistischen Gesellschaft bewusst zu regeln.

Die Entstehung und die Entwicklung der revolutionären Bewegung unter der Leitung der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei und ihr historischer Sieg im Kampf gegen die Bourgeoisie, gegen den Faschismus und schliesslich bei dem Aufbau der sozialistischen Gesellschaft in der Tschechoslowakei sind ein unteilbarer Bestandteil des durch die Grosse Sozialistische Oktoberrevolution in Russland begonnenen Prozesses, der sich nach dem zweiten Weltkrieg in die Entstehung und Festigung des sozialistischen Weltsystems entwickelte. Dieser Prozess wird durch den Sieg der menschlichen Arbeit, durch ihre Erhebung auf die ehrenvollste Stelle im Leben der Gesellschaft und infolge dessen durch Erhebung der breitesten Massen des werktätigen Volkes in die Stellung des bewussten Gestalters des neuen Lebens repräsentiert.

Die Macht des werktätigen Volkes als Umgestalter der Geschichte äusserte sich nicht auf einmal. Sie wuchs an und beglaubigte sich in den Erfahrungen, indem sie so die inneren Voraussetzungen für den Aufbau und die Regelung einer gerechten und gönnenden Gesellschaft eben gegenüber den Grundkomponenten der Volksgemeinschaft — dem werktätigen Volk gestaltet. Die progressiven Äusserungen des vergangenen Lebens des Volkes zu verfolgen, bedeutet für die Gesellschaftswissenschaften überhaupt gleichzeitig jene seine Züge zu erschliessen, die den Boden für die Gestaltung des Klassenbewusstseins allmählich vorbereiteten. Und es waren dies auch die progressiven Komponenten der Volkskultur, die ausser anderen Faktoren dem werktätigen Volk behilflich waren, eine revolutionäre Wendung zu verwirklichen, deren Ergebnis die Beseitigung der Ausbeutung als eine unvermeidliche Voraussetzung für den Aufbau des Sozialismus und Kommunismus war.

Die heutige sozialistische Tschechoslowakei wurde in einem historisch kurzen Zeitabschnitt seit dem Jahre 1945 und besonders seit dem Februar 1948 zu einem modernen Staat mit einer entwickelten Industrie und Landwirtschaft und einem fortwährend ansteigenden materiellen und bildungskulturellen Niveau des Volkes. Der Aufbau der entwickelten sozialistischen Gesellschaft ist aber eine Weiterentwicklung des historischen Sinnes der Grosse Sozialistischen Oktoberrevolution auch auf weiteren Gebieten des Lebens der Gesellschaft: in der qualitativen Umwandlung aller gesellschaftlichen und menschlichen Beziehungen, in der Überwindung der antagonistischen

Unterschiede in der gesellschaftlichen Stellung der Klassen und Schichten und in ihrer allmählichen Annäherung, in der Beseitigung der Unterschiede zwischen Stadt und Dorf, in der Annäherung der Nationen und der Nationalitäten, in der Gestaltung der objektiven Voraussetzungen für die allseitige harmonische Entwicklung der menschlichen Individualität, in der Umwandlung der werktätigen Schichten des Volkes in ein reales Subjekt des geschichtlichen Prozesses auf allen Gebieten des gesellschaftlichen Lebens.

Die ethnographische Wissenschaft, die auf die Gewinnung der Erkenntnisse über die Lebensweise und Kultur der breitesten Volksschichten der gegebenen ethnischen und kulturellen Gemeinschaften orientiert ist, ist eine wissenschaftliche Disziplin von wichtigem politischem Charakter und Bedeutung. Sie kann jedoch progressiv sowie regressiv wirken. Aus der bisherigen Geschichte der ethnographischen Wissenschaft ergab sich die Erkenntnis, dass sie fähig war, ihre progressive gesellschaftliche Begründung nur dann zu verteidigen, wenn sie imstande war, die konkreten Bedürfnisse der Gesellschaft, deren Produkt sie war, zu erfüllen und auf diese zu realisieren, wenn sie nicht nur ein Registrator des gegebenen Zustandes war, sondern mit ihren Erkenntnissen die Entwicklungstendenzen positiv beeinflusste.

Nach der konkreten Analyse der methodologischen Orientierung der ethnographischen Wissenschaft in der Slowakei in den vorsozialistischen Epochen stellt die Autorin fest, dass die sozialistische Revolution von Grund auf die Stellung und damit auch die Lebensweise der breitesten Volksmassen, also des Hauptobjektes der Forschung unserer wissenschaftlichen Disziplin, veränderte. In diesen qualitativen Umwandlungen, auf den Grundsätzen der marxistisch-leninistischen Lehre vom Volk, von seinen einzelnen Schichten konnte sich auch die ethnographische Wissenschaft in voller Breite entwickeln. Sie hörte auf, eine Registratorin der Lebensweise und der Kultur in der Vergangenheit zu sein, sie begann wissenschaftliche Arbeiten einer solchen theoretisch-methodologischen und materiellen Einstellung vorzubereiten, die schon auf die Gestaltung eines neuen Lebensstils der breiten Schichten, ihrer Gepflogenheiten, zwischenmenschlichen Beziehungen, auf die Beseitigung des sozialen und Nationalitätenantagonismus aktiv wirken können.

Die Berechtigung der Existenz der ethnographischen Wissenschaft war immer davon abhängig, inwieweit sie mit dem Schicksal ihres Objektes — des Volkes — verbunden war, inwieweit sie seine Traditionen und sein

Leben treffend und wahrhaftig verzeichnete, nicht in die Starre, Statizität, in den einseitigen Einblick in die Vergangenheit verfiel, sondern sich progressiv engagierte. Dies ist eben das Objekt unserer Forschung — das Leben und die Kultur der werktätigen Schichten — in dem die Interessen dieser ethnographischen Wissenschaft den Interessen und Zielen der kommunistischen Partei, der leitenden und fortschrittlichsten Macht unserer Gesellschaft, begegnen und sich eng durchdringen. Dies ist für unsere Arbeit ein organisches, positives und sehr verbindliches Bindeglied. Besonders in der gegenwärtigen Epoche des Aufbaues der entwickelten sozialistischen Gesellschaft, in der Epoche des Ausgleiches der Unterschiede zwischen Stadt und Dorf, zwischen der physischen und psychischen Arbeit, in der Gestaltung der des Menschen würdigen Bedingungen des Alltagslebens der breiten werktätigen Schichten, ihrer zwischenmenschlichen Beziehungen. Durch Untersuchung der vergangenen und gegenwärtigen Traditionen der Kultur und des Lebens unseres Volkes — differenzierend dabei das Gesunde, Fortschrittliche, Entwicklungsfähige von dem Komplizierten, für die weitere Entwicklung Unnötigen und Schädlichen — kann unsere wissenschaftliche Disziplin eine unschätzbare Hilfe für die direkte und konkrete Gleichrichtung des Aufbauprozesses des Sozialismus in seiner alltäglichen Praxis, bei der Formung des neuen, kulturellen, sozialistischen Menschen gewähren.

Für die Ethnographen und Folkloristen, die die vergangenen Schicksale ihres Objektes — des Volkes — kennen und die sich für sein zukünftiges Schicksal interessieren, bedeutet die sozialistische Gesellschaft, die sich die allseitige Befreiung und Erhebung des Lebens des werktätigen Menschen zum Ziel setzte, auch eine eigentliche wissenschaftliche und bürgerliche Satisfaktion.

Die Grosse Sozialistische Oktoberrevolution schuf als erste in der Geschichte dieser wissenschaftlichen Disziplin neue qualitative Möglichkeiten der aktiven Geltendmachung

der Erkenntnisse der Ethnographie und Folkloristik zu Gunsten der sozialistischen Gesellschaft und ihrer Perspektiven. Sie bildete aus dieser Wissenschaft ein wichtiges gesellschaftliches Instrument der Gewinnung wissenschaftlicher Erkenntnisse über die soziale Wirklichkeit des Volkes, der werktätigen Schichten der Gesellschaft — als des Objektes und Subjektes der sozialistischen Revolution — und zwar konkret die gegenwärtigen und auch zukünftigen Ziele dieser Gesellschaft.

Die ethnographische Wissenschaft der sozialistischen Gesellschaft hat deswegen auch ihre qualitativ neue Sendung und Aufgaben so im Vergleich mit ihren Aufgaben in den vergangenen vorsozialistischen Entwicklungsphasen, wie auch im Zusammenhang mit dem gegenwärtigen Zustand dieser wissenschaftlichen Disziplin in der Welt. Aus diesem Grunde hat sie auch ihre feste Stelle und ihre Pflichten im System der ganzen sozialistischen Gesellschaft.

Die sechzigjährigen Ergebnisse der Tätigkeit der sowjetischen Ethnographie und Folkloristik, die reich und beiträgend mit ihrer problem-thematischen Einstellung, inspirierend mit ihrer methodologisch-gnoseologischen Methode sind, sowie auch die Ergebnisse dieser Wissenschaft in den anderen sozialistischen Ländern — einschliesslich der sich auch schon erweiternden Möglichkeiten ihrer Geltendmachung für die Praxis des Sozialismus — wurden zu einem der zahlreichen und bedeutenden konkreten Positiva, mit denen die Grosse Sozialistische Oktoberrevolution und die sozialistische Gesellschaftsordnung die Menschheit in ihrem Erkennungsbestreben bereicherten.

Durch Einschaltung der wissenschaftlichen Forschungen der sozialistischen Ethnographie und Folkloristik auf konkrete Probleme der heutigen Welt wies sie am eigenen Beispiel auch auf die Bedeutung der Wissenschaft als einer umgestaltenden Kraft auf dem weiteren Wege der ganzen Menschheit zu der progressiven und humanen Zukunft hin.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук

Год издания 25, 1977, № 4

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Боже́на Филова и Павел Стано

Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсо-
ва 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der
Wissenschaften

Jahrgang 25, 1977, Nr. 4. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slo-
wakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und Pavol
Stano

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume 25, 1977, No. 4.

Published quarterly by VEDA, the Publishing
House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and
Pavol Stano

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19, Cze-
choslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences
Anné 25, 1977, No 4. Parait quarte fois par an
Editions de VEDA, maison d'édition de l'Aca-
démie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol
Stano

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Časopis Slovenskej akadémie vied

Ročník 25, 1977, číslo 4 — Vychádza štyri razy
do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied

Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová, CSc.
Výkonný redaktor Pavol Stano

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr.

Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr. Václav Fro-

lec, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc.,

PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc., Igor Kriš-

tek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc.

PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjar-

tan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc.,

PhDr. Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam

Pranda, CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Výtvarná redaktorka Viera Miková

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného

povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,-; celoročné predplat-
né Kčs 80,-

Výmer, SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednáv-
ky vrátane do zahraničia a predplatné prijí-
ma PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače,
Gottwaldovo nám. 6/VII, 884 19 Bratislava.
Možno objednať aj na každej pošte alebo
u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied, 1977

Distributed in the socialist countries by SLOV-
ART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Cze-
choslovakia. Distributed in West Germany and
West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-
8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepub-
lik Deutschland. For all other countries, dis-
tribution rights are held by JOHN BENJA-
MINS, N. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44,
Amsterdam, Netherlands.